List 26. **NOVICE** Tečaj XLVI.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr., za pol leta 1 gold, 70 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold. 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 27. junija 1888.

Obseg: Požlahtnjevanje rož. — Pouk kako ravnati s trtami, da se obvarujejo strupene rose (peronospora viticola). — Vprašanja in odgovori. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — „Nasledki šnopsa“ — Govor poslanca Šukljeta. Govor poslanca Kluna. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Požlahtnjevanje rož.

Junija meseca se prične čas za požlahtnjevanje rož in sicer z okulovanjem na živo oko. To požlahtnjevanje je zelo priljubljeno, ker poganjek iz vdejanega popka cvete še tisto leto. V podlogo rabi divja roža ali šipek, za cepič pa oko (popek) od tisto leto vzraslega poganjka, ki je uže nekoliko olesenel, in se mu lubad rada lušči. Najboljša so sredi poganjkov ležeča očesa, vrhnja pa niso za nič, ker še niso dozorela. Poganjek, ki bode rabil v cepljenje, odreže se malo pred porabo, listje se mu poreže, in ostanejo naj le preko 1 c/m dolgi listni peclji. Ako tako pripravljenega cepiča ne utegneš precej porabiti, zavij ga v mokro ruto ali v moker mah.

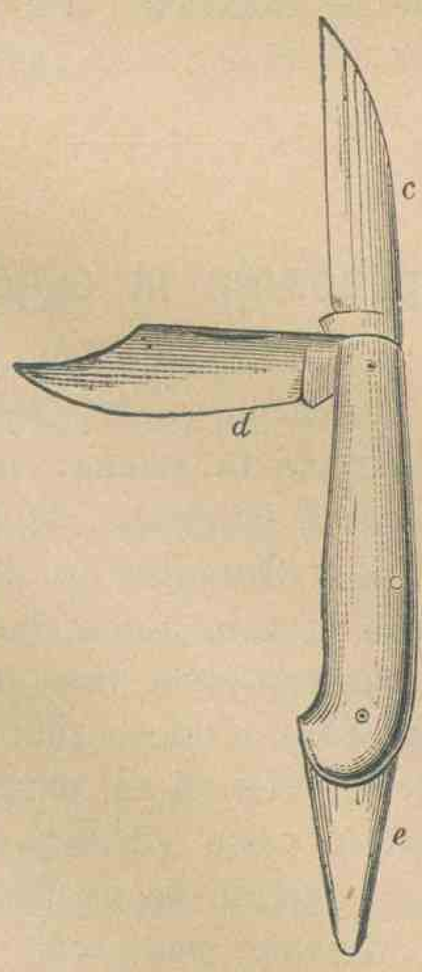

Podoba 41.

Podoba 42.

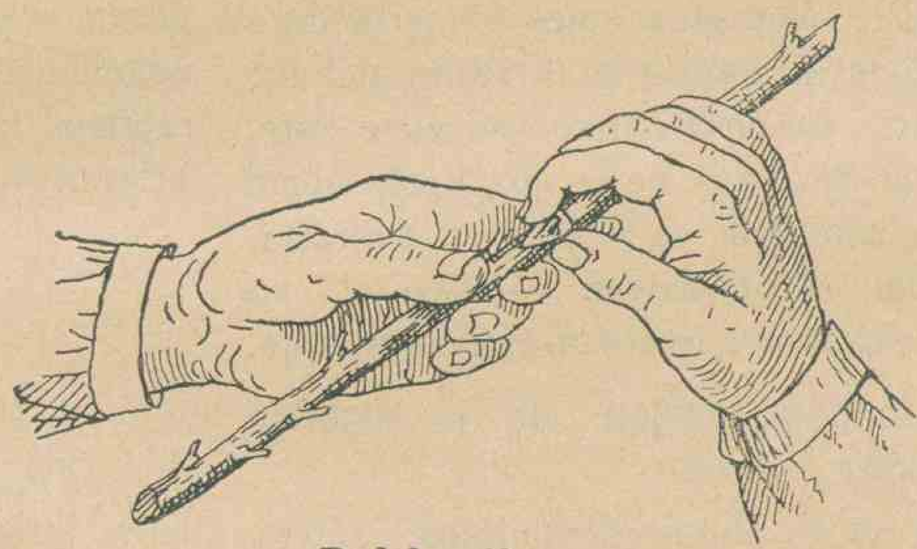

Podoba 43.

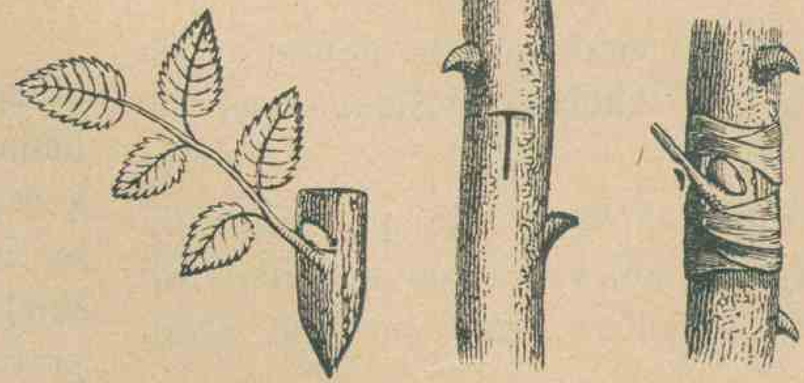

Podoba 44. Podoba 45. Podoba 46.

Oko za okulovanje dobiš tako: Naredi z rezilnikom za okulovanje (glej *d* na podobi 41.) pol centimetra nad očesom, ki ti bo rabilo, skozi lubad zarezo, ki naj bode za pičlo polovico cepičevega obsega dolga. Potlej naredi z istim rezilnikom na desni in na levi strani očesa po dve zarezi. S temi tremi zarezami je okoli očesa obrisana podoba sčita (glej podobo 42.). Sedaj vzemi, kakor kaže podoba 43., cepič v desno roko, s palcem in kazalcem leve roke pa skusi okrog in okrog zarezano oko odkrhniti. Ako se ti je to posrečilo, vzemi dobljeni ščitek (podoba 44.) ter ga poglej, če ima zadi pod očesom tudi tako zvani vegetacijski stožec (Vegetationskegel). To je silno majhen košček lesa, ki polni luknico pod očesom. Ako je pod odkrhnenim očesom ta luknjica ostala prazna, tedaj pa ni oko za nič. Ščitku (podoba 44.) moraš seveda okrajšati list, da ima le kak centimeter dolg pecelj.

Podloge za okulovanje ni treba posebno pripravljti; bodi takšna, kakeršna je vzrasla do tistega časa. Pričeti je precej z vdevanjem očesa. Da oko vdeneš, naredi podlogi tam, kje jo misliš požlahtniti, v lubad zarezo v podobi črke T (glej podobo 45.) Kadar si uže odkrhnil oko in pripravil podlogo, prični vdevati oko. V ta namen odlušči ob voglih zareze na podlogi nekoliko lubadi, in sicer z roženim rezilnikom za okulovanje (glej *c* na podobi 41.) ter vtakni oko za kožo, kakor kaže podoba 46. Po okulaciji poveži odkrhneno lubad z rafijevim ličjem ali pa z

debelo volneno nitko, kakoršne predejo doma iz volčje volne (glej podobo 46). Rana se ne sme zamazati. Čez kakih 14 dni poglej okulovano rožo. Očesa, katerim so peclji odpadli ali katerim odskočijo precej, če se nekoliko pomajejo, tista so se prijela; očesa pa, katerih se peclji trdo drže, niso se prijela. Divjake s takim očesom okuluj še enkrat, ako je še čas, nekoliko više, drugače pa počakaj, da jih okuluješ meseca septembra na speče oko. Ako se ti je okulovanje sponeslo, odreži en prst nad vdejanim očesom vso podlogo. Če okuluješ na speče oko jeseni, odreži divjak (podlogo) nad vdejanim očesom šele prihodnjo spomlad

---

Pouk, kako ravnati s trtami, da se obvarujejo strupene rose (peronospora viticola).

(Konec.)

Opombe:

Bakreni vitrijol mora biti kolikor mogoče čist. Znamenja, da je zadosti čist, so: živa modra barva, če so posamezni kristali enake barve, in slednjič, če se taka vodna vitrijolova raztopnina ne skali in če ne naredi vidne usedline, tudi ako je nekoliko dni razstavljena zraku.

Prvič je škropiti, kakor hitro grozdje ocvete. Če se pa peronospora prikaže pred cvetjem ali ob cvetji, treba nemudoma škropiti; popisana zmes ne poškoduje prav nič cvetja. Drugič je škropiti 4 do 6 tednov potem; posebno moramo gledati, da poškropimo vse nove liste, ki so se v tem času razvili. Novo perje opazujoč, bomo izpoznali, ali se imamo zato, ker se je bolezen povrnila, morda požuriti z drugim škropljenjem, — škropiti pa moramo v tem slučaji vsekakor z bakreno-apneno zmesjo.

Tu moramo posebno poudarjati, da je najbolje škropiti, predno se prikaže bolezen.

Za škropljenje je rabiti dobro škropilnico, katera mora zadostovati vsem pogojem in škropiti tekočino, prašeč jo v mnogo enakoličnih kapljic na daljavo 1 do 2 metrov.

Delavec treba da stopa enakomerno naprej in da drži škropilnico tako, da prši tekočina zviškoma na trtno perje.

Zadosti je, če se listje poškropi le po vrhu, ali predno se poveže omlaje na kolce, ali pa nekoliko dni potem, da se perje zravna, in da pride površna stran listov v naravno lego.

Škropi naj se raje obilo in sicer tako, da se porabi okoli 100 litrov zmesi za 1000 dobro obraščenih trt.

Škropiti je treba ob suhem vremenu in ko ni prevetrno, tudi ne ob takem času, ko solnce prehudo pripeka (od 11. ure dopoludne do 3. popoludne); priporočamo pa, naj se ne opušča navadno žvepljanje proti trtni bolezni *(oidium)*.

S čisto vodeno raztopnino in z amonijaško z bakrenim vitrijolom, kakeršno smo v lanskem pouku priporočali proti peronospori, naj se nikar ne škropi prvič, ker se je v nekaterih slučajih dognalo, da razjedata zelene dele poganjkov, ko so trte še v prvi rašči. Takih razstopnin torej ni rabiti pred julijem mesecem, ampak potem ko je trtna rašča uže nekoliko napredovala. Če hočemo to bakreno raztopnino uporabljati uže julija meseca, napravimo jo tako, da ne bo imela nad 3 od tisoč bakrenega vitrijola; v naslednjih mesecih v avgustu in septembru, in če se peronospora hudo razširja, rabimo pa lahko tudi tekočine zopet od tisoč bakrenega vitrijola. Višnjavi liker, bakreno-amonijaški žveplik, mora imeti prav mnogo kavstičnega amonijaka, to je, na vsakih 300 gramov, oziroma 500 gramov v enem hektolitru vode razstopljenega vitrijola treba je dodati $^1/_2$ litra, oziroma $^3/_4$ litra kavstičnega amonijaka pri 22 stopinjah Reaume (koncentrovan kupčijski amonijakov špirit).

Ker so se prašne zmesi z bakreno podlogo pokazale manj izdatne od bakreno-apnene zmesi, ne moremo priporočati, da bi se splošno rabile za obširno škropljenje, ampak največ za poskušnje.

Med zadnjimi pripomočki naj bi mnogi trtogojci poskusili posebno bakreno žveplo (zmleto žveplo, imajoče v sebi 1% do 2% bakrenega vitrijola); kajti uspešno utegne rabiti ne samo zoper oidium, ampak tudi zoper peronosporo.

Opazujemo pa, da utegnejo nekakove vrste „bakrenega žvepla“, v katerih je preveč bakrenega vitrijola, poškodovati zelene trtne dele; zato je treba, da se s kemično anilizo prepričamo o njihovi sestavi, predno jih rabimo, in da se ne zanašamo vselej na zagotovila fabrikantov, katera so včasih nezanesljiva.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 51. Imam prav lepe, krepko rastoče cepiče, katere mi pa sedaj kvari neka majhna živalca. Živalca je prav majhna in zelena, leta na poganjke ter jih odščipava kakor s škarjami. Je katera pomoč proti temu ptičku? (J. J. v Gorenjah pri Postojini).

Odgovor: Ako bi vam hoteli dati prav svet, vedeti bi morali poprej, katera žival vam dela toliko škode. Vi imenujete to žival zdaj živalco, zdaj pa ptička. Je torej v resnici ptič ali hrostek ali kaj drugega? Skoraj gotovo je hrostek (keber iz vrste rilčkarjev. Je li potem kak škodljiv hrostek, odkrižali se ga bodete, ako spomladi pridno otresate drevje: pod veče drevje razprostrite kakov prt ali rjuho, pod manjše pa držite kakov star dežnik. Drevju pa ne smete odtepati cvetja in mladik, ampak otresajte mu veje ali pa trkajte s kako palico ob nje. Tako natresete časi silo vsakovrstnih, največ prav drobnih mrčesov, katerih tudi najboljše oko ne more opaziti na drevji. A ves ta drobiž je škodljiv bolj ali manj, zato ga brez prebiranja pomečite v ogenj ali ga kako drugače pomorite.

Vprašanje 52. Imam dve kobili, kateri vodim k cesarskemu žrebcu v Kranjsko goro. Ob tej priliki pa moram vselej iti skozi mitnico in tudi vselej 20 kr. mitnine plačati. Z eno kobilo sem bil pri žrebci šestkrat, z drugo pa štirikrat ter sem vsega skupaj plačal mitnine uže 2 gld. Slišal sem, da so kobile, ki gredo k cesarskemu žrebcu, proste mitnine. Ali je to res? (J. J. na D.).

Odgovor: Kolikor je nam znano, ni res.

Vprašanje 53. Kako pregnati molja iz suho sprav ljene pšenice? (T. K. v Dolnicah nad Ljubljano).

Odgovor: Žitnega molja odganja čeja po žitnici, mazanje lesovine s katranom ali karbolinejem, zračenje in pregrebanje žita; vse to pa pomaga, ako še nimate molja in se ga hočete obvarovati. Kadar se je pa uže zaredil, tedaj ga je sitno odpraviti. Priporočajo pa to le sredstvo: Položi na kup mokrih plaht, okoli pa naspi malo žita. Goseničice, kar jih je v žitu, pojdejo na mokro plahto in potem jih lahko obereš ali pa drugače pomoriš. Metulji pa, kar jih še ni odložilo jajec, ne morejo na kup, a so prisiljeni iznesti jih na žitu, potresenem v ta namen. Razumeva se, da treba žito potem tudi odstraniti: takisto mi tudi ni opominati, da treba zmečkati vsakega metulja, ki ga je videti v žitnici ali pa zunaj kje. Svetovali bi vam tudi, da postavite okoli kupa nekoliko posod z vodo. Leteči molji se zbirajo radi pri vodi in mnogo se jih potopi. Moljavo žito spravite hitro s pota, drugače si zaredite po shrambah toliko tega mrčesa, da ga z nobeno rečjo ne odpravite.

Vprašanje 54. Kako se morejo pregnati ali uničiti bramorji? Pokvari nam skoraj dva dela salate, kakor hitro jo vsadimo. (T. K. v D.)

Odgovor: Bramor nima mnogo preganjalcev, ker živi in ruje skrit pod zemljo. Največa preglavica je tudi njemu krt, zato varujte to prekoristno žival. Ako nimate krta na vrtu, glejte, da ga doboste od kod. Tudi vrane, kavke, škorci in drugi taki po zemlji brbajoči ptiči ga radi pohrustajo, ako jim pride pod kljun. Najbolj ga odpravite in najbolj v živo ga primete, ako mu poiščete gnezdo in zatarete takoj vso zalego. Gnezda ni težko najti, ovajajo ga usihajoče rastline. Kjer na zelenih tleh opazite orumenelo liso, ondi je gotovo bramorjeva zalega. Ako si ogledate tako mesto bliže, zapazite tudi rove, ki vodijo v gnezdo; posebno očitni so po kakem dežji ali pa o jutranji rosi. Tudi morete bramorjem nastaviti lonec, da se bodo vanj lovili. Lonec, bodisi kak počen kuhinjski ali rastlinski, kateremu ste pa prej luknjo v dnu dobro zateknili, lonec torej zakopljite v zemljo tako globoko, da bode njegov gornji rob nekoliko niže od bramnorjevega rova. Bramor priteče po svoji navadni cesti, pade v nastavo, a ne more iz nje. Več takih loncev, na prikladnih mestih zakopanih, da vam mnogo tega mrčesa v pest. Časi poglejte v lonec in izpraznite ulovek. Bramor je mrzla žival in išče toplote. Imate li v vrtu mnogo te golazni, izkopljite jeseni tu in tam jame in napolnite jih s konjskim gnojem. Mrčes, gredoč za toploto, zbira se pod gnojem, in vzpomladi ga brez velikega truda lehko pomorite. Nekateri jih tudi po rovih zalivajo z vrelo vodo.

Vprašanje 55. Mlada krava, ki se je šele enkrat otelila, začela je brž potem, ko smo ji vzeli tele, sama sebe cizati. Kaj pomaga zoper to razvado? (J. M. v Logatci.)

Odgovor: Dajte kravi okoli trebuha pas ter ji privežite med pas in med glavo primerno dolgo palico, katera gotovo brani, da ne prihaja krava z gobcem do vimena. Sami lahko veste, kako je to najbolje narediti, da ni krava s tako napravo ob enem mučena.

Vprašanje 56. Imam njivo, katera ni vpisana v zemljiško knjigo, o čemur pa jaz nisem nič vedel, a tudi sodišče je šele sedaj to zasledilo. Sodišče me sedaj sili njivo vpisati v zemljiško knjigo, kar bode naredilo mnogo stroškov. Ali moram res to storiti in kako naj naredim, da bodem imel manj stroškov? (J. P. v S.)

Odgovor: Ne morete se ubraniti, da ne bi njive vpisali v zemljiško knjigo, in tudi stroške bodete imeli z vknjižbo. Kako pa delati, da bodo stroški manjši, to pa morate vprašati notarja. Sicer pa bode gotovo sodišče prav pogodilo, zato mu pa mirno vse prepustite, kajti bolj če mu bodete nasprotovali in še not rja na pomoč klicali, tem veče stroške bodete imeli.

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

80.

Vestfalski kmet.

(Dalje.)

Hlapci so veliki in mali, prav tako tudi dekle. Kedar ni gospodarja in gospodinje doma, imata veliki hlapec in velika dekla prvo besedo, pa se tudi postavljata in potezata za hišo, da je kaj. Ako hlapec ne zna izmikati, to se pravi ovsa za konje, da so lepši in se more pohvaliti ž njimi, tak hlapec nič ne velja, težko dobiva službe. Družina služi za novce in obleko. Včasih dobiva mesto obleke kos njive, ki jej jo gospodar obseje z lanenim semenom, in lan ki izraste, ima družina. Predivo popredejo v dolgih zimskih večerih. Ako bi dekla svoje preje ne popredla, to bi jej za zelo vzeli, taka dekla se ne more omožiti.

Gospodar jé pri družini, po letu v veži, po zimi v hiši. Ako bi gospodar posebej jedel, hudo bi mu zamerila družina, pikala bi ga z raznimi priimki. Kedar sta si hlapec in dekla toliko prislužila in prištedila, da moreta kupiti kravo in drugih reči, tedaj ni nobene ovire več, da bi se ne mogla vzeti; sam gospodar jima na roko gré. Navadno ostaneta pri njem za kočarja

K njemu morata potem hoditi na delo, kadar ju potrebuje. Zato pa hodi gospodar svojemu kočarju na roko, kedar je treba, kupi mu kravo, ali mu jo dade iz svojega hleva za primerno ceno. Ako je kočar vzel v najem polje, gospodar mu je orje itd. Za vse to in drugo temu tako pa more kočar skrbeti najpreje za gospodarjevo korist, delati mu mora za malo plačo, ter biti gotov vsak čas tudi za izredna dela, za katera ne smé nobenega odškodovanja zahtevati. Pogledimo na Kranjsko. Tudi pri nas je še takih kočarjev ali gostačev, tudi pri nas morajo opravljati taka izredna dela brez odškodovanja. In katera, kakošna so taka dela? Naj navedem eno. Neko saboto je sneg zapadel. V nedeljo zjutraj, kaj pak, ni bilo nobene gazí. Gospodar je zajahal konja, gostač pa je moral peš gaziti debeli sneg pred njim, gaziti dobro uro daleč do cerkve.

Kedar se gospodar postara, izroči domačijo ali najmlajšemu sinu, ali najmlajšej hčeri. Starejši bratje in sestre dobijo izgovorjeno doto. Pa tudi sebi, in ženi če je še živa, izgovori kmet primeren užitek. Izgovori si stanovanje, in to posebej, vrt, par njiv, drv, novcev in žita. Sin mora poiskati neveste v trdnej hiši.

Kedar svatujejo, to ti je veselje. Svatba se vrši na tistem domu, na katerem bodeta mlada gospodarila. Na poročni dan se zbirajo mladeniči pri ženinu, žene in dekleta pri nevesti. Vsi so svatovski opravljeni. Preden gredo k poroki, varno pripnó venec nevesti na glavo, ako bi jej pal na tla, pomenilo bi slabo. Kedar je gotovo vse, tedaj zajašejo. Nevesto posadi prvi sorodnik na konja, ki je ves v trakovih in pisanih, ponarejenih cveticah. Po poroki zamahnejo tovariši s palicami parkrat po ženinu, naj pomni, da boli to, in nima pretepati žene. Sedaj stopi na čelo svatom in obrnejo se domov. Ženin prvi zajaše na dvor, ali koj se povrne z godcem, in poda nevesti, ki bolj zadaj jaše, hleb kruha in vrč pive. To znači, da odslej hoče on skrbeti za potrebno hrano. Nevesta pokusi pivo, kruh pa zlomi ubožčekom, ki uže čakajo darov. Svatovanje traje po več dni.

81.

Španjolske ovce.

Nekdaj so slovele španjolske ovce merinovke po vsej Evropi, po španjolskej volni so popraševali trgovci po vseh sejmih. Dandanes je druga. Dobrih sto let je temu, odkar so začeli španjolske ovce na Saksonskem rediti, in to z najboljšim uspehom. Saksonska volna je boljša od španjolske. Zato poskušajo dandanes, da požlahtne španjolske merinovke s saksonskimi. Nakupijo celih čred in odpeljejo v prvotno domovino. Ker je ovčarstvo španjolsko toli posebno, hočemo je malo opisati.

Ako potuješ spomladi ali jeseni po širnih ravninah notranje Španjolske, srečuješ pogosto izredno velike črede dolgodlakih ovc, katere poganjajo oroženi pastirji, nekater celo na konju. Samo ob sebi se umeje, da imajo pastirji cele gruče močnih in hudih psov, ki jim črede čuvajo in vkup drže, vzlasti ondaj, kedar jih vodijo na nove oddaljene pašnike. Ovce rede večinoma veleposestniki Leonski in Starokastilski. En sam gospodar imá do 10.000 drobnice, tudi po več. Nekdaj so jih redili tudi po 50.000 do 80.000 pri enem gospodarju. Celej čredi načeluje nadpastir ali majoral, kateremu so podrejeni navadni pastirji in poganjači; na vsakega gre po 200 ovac. Majoral in pastirji so posebni ljudje. Doma so malokedaj, in to le nekaj dni. Navadno so vedno z doma, sedaj tu, sedaj tam. Kamor dojdejo, uredé se kakor jim kaže. Eni si postavijo šotorov, eni si spletó kolib z vej, eni si skopljejo votlin v tla, in eni se namestijo po podmolih. Španjolski ovčar je krepek, ožgan, kosmat in umazan, pa tudi zelo podivjan; vsaj na oko se ti takov vidi. Kedar ga prvi pot ugledaš, meniš, da ti sam tolovaj naproti gre. Telovnik mu je črnorujav in umazan, kosmati jopič je od ovčje kože in brez rokava, hlače so kratke, nogi ste s cunjami oviti in tičite v škornjah od debelega usenja, lase ima razmršene, ker jih nikdar ne počeše, klobuk mu je širokokrajen, zgoraj ošilen in ljuknjast; nekateri nosijo ovčinaste kape. Ogrinja se s strganim ali razno pošitim plaščem, opasuje s krvavorudečim, ali vijoličnim pasom, v katerem nosi tobak, cigaretni popir in mošnjico za novce. Ob bedru mu visi dolg špičast nož, čez ramo dolgocevna puška in kar gre še zraven, v desnici pa drži dolgo in debelo gorjačo glogovko. Tako je opravljen in oborožen ta poludivji, surovi in drzni, pa tudi dobrodušni in pošteni pastir.

Na visokej planoti Rajnoškej smo dobili tacih pastirjev. Bilo je majnika meseca. Pred nami se je razgrinjala veličastna planinska pokrajina. Visoki, prečudno razsedlani in s snegom odeti vrhovi se rijejo ob severnem horizontu. Kakor daleč je oko neslo, povsodi je bilo dovolj mlade sočnate trave, katero so mulile brezštevilne ovce v večih ali manjih gručah. Od daleč se ti vidi prav tako, kakor da se premičejo belkaste lise po tratinah. Tu izvira Ebro v mnogih bistrih vrelcih, in kmalu tako naraste, da goni mlina. Ta gorska planota je 4000 črevljev nad morjem.

(Dalje prihodnjič.)

Nasledki „šnopsa“.

(Dalje.)

Bilo je uže proti večeru. Kmalu dospé na kraj od kodar so prihajali glasovi godbe, pomešani hrušem in trušem. Bila je to zloglasna gostilna v katerej se je navadno vsako nedeljo plesalo! Ker je bilo uže mračno vrag s svojimi peklenskim očmi ni mogel prav natančno razločevati skozi okno, ob katerem se je ravno naslonil kaj se vse v dotični sobi godi. Ob „Ave Mariji“ razsvetli se plesišče kar v trenotku. Oj, radost in veselje za vraga! Kakov paradiž se mu je odprl! Pred sabo ima polno sobo mladine obojnega spola; poleg té pa tudi še mnogo raznih drugih oseb samskega in zakon-

skega stanu. V srcih vseh goreli so celi kresovi ognja poželjivosti, samopašja in nečistosti. Ob Marijinem zvonenji se niti jeden pokrižal ni; v vsej sobani ni bilo niti jedne svete podobe, — pač pa so visele po stenah na okolu velike podobe, katere so ena bolj nego druga — v srcih opazovalcev vzbujale vse one grehe, kateri so v šesti božji zapovedi prepovedani.

Godci zopet iznova zaškripljejo, mlado in staro se pred vragovimi očmi polno pohlevnosti zavrti in hudobec se same radosti več zdržati ne more; pobríše jo kar skozi okno med plesalce — še prikrit — vsede se na peč. Od tam ponavdihne svoje ljudi še nekoliko bolj gledé prestopkov šeste zapovedi božje; strah božji jim pa v srcih popolno zatare, ter jih napolni še bolj z krasmo vseh naglavnih grehov.

(Dalje nasiednjič.)

Politične stvari.

Govor državnega poslanca profesorja Fr. Šuklje-ja.

(Dalje.)

Govorilo se je tudi o slovanski ideji. Gospod poslanec Steinwender jo je omenjal in če se ne motim, sekundeval mu je gospod poslanec pl. Plener v tem oziru. Govorilo se je mej drugim o ruskih demonstracijah v Sloveniji, sklicevalo se je, kako pišejo naši listi. Od lojalnega nasprotnika in jaz zmatram in spoštujem gospoda poslanca pl. Plener-ja kot tacega — bil bi pričakoval, da bode povedal polno resnico. Par časniških člankov, ki so se priobčili v „Slovenskem Narodu“ od dopisnika, ki živi v Rusiji, neso obsodili samo škofje temveč eminentno politično demonstracijo kranjski deželni zbor (Tako je na desnici), potem občni zbor delniškega podjetja, čegar last je „Slovenski Narod“ in naposled so je še obsodili s spremeno v uredništvu tega lista. (Tako je čujte! Čujte! na desnici.)

Če govorite o slovanskej ideji v Avstriji, slikate si na steno strašilo, s katerim bi mogli ostrašiti le politične otroke. Rajši odkritosrčno govorimo. Res je in jaz tega ne bodem oporekal, da se je v našem stoletji, v katerem gospoduje in vlada narodna ideja, avstrijski slovanski svet bolj zbližal, da drug za druzega čutimo več interesa in to ne le za avstrijski slovanski svet a za vse slovanske narode sploh da z živim zanimanjem zasledujemo njih kulturni napredek, ter se veselimo tudi njihovega političnega in državnega razvoja. Je li to mar kaj tacega, kar nasprotuje avstrijskej državni ideji, in bi jej bilo nevarno?

Tako ukoreninjena je ljubezen do svoje narodne posebnosti, do narodne individualitete v vseh avstrijskih Slovanih, da se brez razločka Poljaki in Čehi, Slovenci in Srbo-Hrvatje trdno držimo te individualnosti, da torej ne moremo postati žrtva političnega panslavizma (Dobro! Dobro! na desnici).

Dobro vemo, ko bi kaka katastrofa zadela staro državo, kar Bog obvaruj, da bi zlasti mi zapadne predstraže, Čehi in Slovenci, ne zgubili le svoje narodne posebnosti, temveč tudi slovansko bistvo. Zategadel ni političnega panslavizma v masah, še manj pa v krogih ki morejo politično misliti. Vzbuditi bi ga mogla le okoliščina, ko bi avstrijske Slovane postavili s pogumno notranjo politiko pred alternativo, da bi morali voliti mej ljubeznijo do tega starega slavnega cesarstva in mej vernostjo in ljubeznijo, katero imamo do svoje narodnosti v prsih, na katero smemo biti ravno tako ponosni, kakor ste Vi na nemštvo svoje. (Dobro! Dobro na desnici.)

Z gospodom dr. Plenerjem bi se še rad pečal, a manjka mi časa. Samo jedno bi še poudarjal. V tej zadevi strinjam se z gospodom poslancem. Očital je vladi, da je vzgojila, vzbudila skrajne radikalne elemete.

Jaz sam se prištevam k zmernim, in dam si lahko spričevalo, da resno iščem sprave in sem zanjo vedno resno iz vsega srca pripravljen. To rečem odkritosrčno; kakor bi moral obžalovati, če bi pri mojem narodu začel preobladovati radikalizem ravno tako me tudi ne veseli, da je na Češkem radikalni element jel prevagati, kakor kažejo najzadnje volitve.

To zmatram za nevarnost za slovanske koristi. (Prav res je! na desnici.) Če se postavimo na to stališče, ima gospod poslanec res prav samo v drugem zmislu. Te radikalne elemente je pospeševalo polovičarstvo vlade (prav res je! na desnici) in dalje je, tega ne prikrivam, sam naučni minister Gauč Mladočehom in radikalnemu elementu, katerega imamo seveda v veliko manjem številu, če tudi relativno vzamemo mej Slovenci pridobil več privržencev, nego bi jih mogli agitatorji, da nego bi jih moglo deset ljudskih tribunov z ono silno agitatorsko zmožnostjo, kakor jo ima dr. Gregr (veselost na desnici), spraviti na to stran. (Prav res je! na desnici).

In sedaj prihajam h koncu. Odgovoriti moram na glavno vprašanje, katero mora generalni govornik sploh odgovoriti v svojih izpeljavah. Če misli večina dovoliti budget in zakaj je pripravljena to storiti?

Opozarjati moram pred vsem na to, da je v času, ko se je bilo posrečilo zastopnike velike večine avstrijskih narodov tukaj potisniti v opozicijo, ko je desnica zavzemala stališče opozicije, katere neso tako z baržunastimi rokovicami prijemali in božali, kakor se godi s sedanje opozicijo (prav res je! na desnici.), da je tudi tedaj desnica proračun dovoljevala iz prepričanja, da se državni proračun, izimši nekatere budgetarne neznatne zaupne postavke, ne dovoli menjajočej se vladi, temveč „dem ruhenden Pol in der Erscheinungen Flucht“, državi kot takej.

(Konec prihodnjič.)

Govor poslanca Kluna

v državnem zboru dne 1. maja 1888.

(Dalje.)

Gledé nasvetovane resolucije v budgetnem odseku rekel je naučni minister, kakor je v poročilu na strani 35, tako-le (čita):

„Naučna uprava bo z največjo pazljivostjo zasledovala predmet resolucije ter letos resno skušala rešiti to vprašanje, ki more na eni strani ustreči željam slovenskim, na drugi pa opravičenim zahtevam naučne uprave, ki želi, da se učni namen v nemščini zaradi tega kolikor mogoče doseže, da morejo učenci v višjih razredih lahko poslušati pouk v nemškem jeziku.“

Ravno tako je danes govoril Nj. ekscelencija. Res je čudno, da leta in leta potrebuje naučna uprava, da se odloči ustreči zahtevi slovenskega naroda, in da ni treba dolgih preiskavanj, kedar se gre za to, proti željam in pravicam slovenskega naroda kaj storiti. (Tako je! na desnici.)

Kar čez noč nas iznenadijo pomenljive naredbe in ukazi, kakor se je to n. pr. zgodilo gledé zvišanja šolnine, z ukazom, po katerem so se odpravile srednje šole; o tem si dovolim opomniti. da o gimnaziji v Kranji ni potreboval nobenih informacij in poizvedovanj in če sem prav poučen, izdal se je ta ukaz proti nasvetu, ki ga je s tehtnimi vzroki izdalo oblastvo, ki ima v prvi vrsti o tem soditi. Mogoče, da je gimnazijsko vodstvo v Kranji izrazilo svoje mnenje, ki pa po mojih mislih ni bilo odločilno za ministerstvo, ker bi to bila sodba o lastni stvari, ker je znano da učitelji raje bivajo v glavnih mestih nego v mestih po deželi.

Pa tudi od Nj. ekscelencije posebno povdarjani vzrok gledé nemščine ne more opravičevati tega koraka visoke naučne uprave. Omenil sem že, da se je poskus s slovenskimi oddelki v Ljubljani popolnoma obnesel, zato smemo misliti, da manjka le dobre volje, ker se odlaša s takimi paralelnimi razredi v ostalih deželah.

Smešno je že, da nam vedno povdarjate važnost nemškega jezika, ker o tem od nas nikdo ne dvomi. Najbolj smešno pa je to, kakor je storil gospod predgovornik, da nam priporočajo nemščino, ker je svetovni jezik. Ravno zaradi tega ne potrebuje privilegija, si ga marveč sam pridobi. (Prav res! na desnici.)

Prav brez potrebe se sklicuje na armado in vojno upravo, ker kmalu nebo potrebnih sposobnih podčastnikov, kakor smo nedavno slišali od enega govornika z one (leve) strani visoke zbornice. Vprašam: Ali nimamo skupne armade in ali se podčastniki nabirajo samo iz dežel te državne polovice in ne tudi iz dežel ogerske krone? (Prav res na desnici.) Od kod torej pride, če je to res, da se vojna uprava obrača vedno le na naše dežele in ne tudi v enaki meri na dežele ogerske krone?

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. — Deželni zbor kranjski. Dne 20. t. m. zbral se je deželni zbor kranjski na klic cesarjev, da izreče svojo zadnjo besedo o konverziji našega zemljišno-odveznega dolga, potem ko je državni zbor že pooblastil c. kr. ministerstvo, da sme pogodbo, sklenjeno z deželo kranjsko, predrugačiti v smislu načrta konverzije tega deželnega dolga. — Razprava deželnega zbora bila je kratka in postopanje njegovo bilo je odločno. Prvi dan volil se je na predlog Murnikov finančni odsek 15 členov, ta je po temeljiti razpravi predloge deželnega odbora sprejel nespremenjene. V drugi seji poročal je poročevalec odsekov poslanec Šuklje in ves zbor pritrdil je soglasno predlogom odsekovim. S tem je sklenjeno, da se sedanji deželni zemljišno-odvezni dolg spremeni v 4% deželni dolg 4 milijonov goldinarjev, ki se bode povrnil v teku prihodnjih 40 let, in da se izdaja teh novih dolžnih pisem prepusti dunajskemu denarnemu zavodu „Union-Bank“ po ceni 95 gld. 50 kr. za 100 gld. Vspeh konverzije za deželni zaklad pa bo ta, da se bode pri deželnemu gospodarstvu vsakoletna redna potrebščina po sedanjih razmerah zmanjšala za 80.000 gld. Koncem druge in zadnje seje predlagal je poslanec Krsnik, da deželni zbor svoje sočutje izreče in pa željo po povračilu zdravja deželnemu glavarju grofu Thurnu, ki je bil po bolezni zadržan, voditi sedanjo zasedanje deželnega zbora. Deželnega glavarja namestnik gosp. Grasselli izrekel je svojo zadovoljnost o soglasnem sklepu deželnega zbora in pa nado, da bode ravno sklenjena konverzija deželi v veliko korist; v klic hvaležnosti do cesarja, ki je po svojem sklepu omogočil to važno denarno operacijo, pritrdili so s trikratnimi živio in slavaklici navdušeno vsi navzoči poslanci. — Poslanci: baron Apfaltrern, Lichtenberg in dr Moše bili so po bolezni zadržani vdeležiti se zborovanja, poslanec dr. Poklukar pa po svojem poslu v delegacijah.

— **Delegacije** bodo, kakor se nam poroča z Buda-Pešta, skoraj gotovo jutri končale svoje delovanje. V ponedeljek bil je na obedu pri cesarju med drugimi tudi poslanec dr. Poklukar. Pri razgovoru po obedu nagovoril je cesar tudi tega poslanca vprašaje ga kaj dela deželni zbor kranjski Ko mu je dr. Poklukar poročal, da je zbor že v drugi svoji seji soglasno pritrdil konverziji zemljiškega dolga in tudi po svojem predsedniku zahvalo izrekel Njegovemu veličanstvu, izrekel je cesar svojo zadovoljnost o ugodni denarni operaciji. Dr. Poklukar je dalje odgovoril, da bode ta korak deželi posebno dobro došel sedaj, ko povikšanje davka na žganje žuga precej znižati deželne dohodke iz tega vira. V obče je cesar pri razgovoru izrekal in kazal veliko zadovoljnost o postopanji delegacij in pa o boljšanji splošnega položaja, ki od dne do dne vekša nado na ohranitev miru.

— † **Poslanec Greuter.** Dne 22. t. m. umrl je v Innsbrucku slavnoznani državni poslanec tirolski profesor Josip Greuter po dolgi bolezni, v 73. letu svoje

starosti. Kakor vsi konservativni tirolski poslanci, bil je tudi pokojni Greuter zvest zaveznik slovenskih poslancev in ves dolgi čas od 1864 naprej eden najodličnejših govornikov državnozborske desnice. Z zadnjim svojim govorom o vseučiliščih naših prizadel je odločilni udarec bivšemu naučnemu ministru Conrad-u; dve leti sem pa je po nekoliko mrtvoudno zadetih možganah tako pešal, da se ni mogel več vdeleževati političnega delovanja. Slovenci hranijo svojemu poštenemu soboritelju vedno hvaležni spomin. — Prav tako hvaležno spominjali so se pokojnega k desnici spadajoči poslanci avstrijske delegacije s tem, da so deželnemu glavarju Tirolskemu, baronu Rapp-u izrekli svoje sočutje o zgubi, ki je po smrti Greuterjevi zadela deželo Tirolsko in pa državni zbor.

— **Kmetijsko potovalno predavanje v Št. Vidu** nad Vipavo, ima tajnik c. kr. kmetijske družbe Gustav Pirc v petek 29. t. m. (na sv. Petra in Pavla dan) popoludne ob 4. uri.

— **Stritarjevih zbranih spisov** prišel je na svitlo 49. snopič.

— **Na kresni večer**, ogledavalo si je mestno in kmetijsko občinstvo po deželi, kakor vsako leto, brezštevilne ta večer goreče krese.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Povodom prihoda nemškega generala grofa Waldersee, posebnega poslanika Nemške z nalogo našemu cesarju naznaniti nastop vlade nemške države po cesarju-kralju Viljem-u II. na Dunaj, vrnil se je grof Kalnoky za en dan nazaj na Dunaj, da je sprejel tega izrednega poslanika, ga povabil, stanovati na cesarskem dvoru in ga naprositi, da se poda v Buda-Pest, kjer sedaj naš cesar stoluje, da mu osebno izroči ono naznanilo.

Taki poslaniki sprejemajo se povsod z izrednem odlikovanjem in tako ravna se naravno tudi z grofom Waldersee, .i je pri našem dvoru posebno čislana oseba.

Sicer nastopajo tudi tukaj z raščečo vročino pasji dnevi, čas politične in družbinske tihote, ker mnogo število uradnikov in vojakov, kakor tudi premožnejši del prebivalstva odmikava se za čas gorkega poletnega časa v hladneja zatišja na deželi, izrekoma na hribovske kraje in kopeli.

Buda-Pest. — Avstrijska delegacija imela je svojo prvo sejo dne 9., drugo dne 18., tretjo dne 23., četrto dne 25. junija, danes 27. in jutri 28. t. m. pa bodo zadnje seje, v katerih se bodo rešili pred še ne rešeni proračuni in izredni krediti, in se bodo sprejemala naznanila ogerske delegacije, tako, da se v poslednji seji more potrditi soglasje sklepov obeh delegacij.

Skupne potrebščine za leto 1889. razdele se po predlogih vladni in soglasnih sklepih delegacij tako:

Redna potrebščina.

I. poglavje: Ministerstvo unanjih zadev

1. naslov:	a) osrednje vodstvo .	557.600	gld.
	b) dispozicijski zaklad	500.000	„
2. „	diplomatiški troški	1.272.100	„
3. „	konsulatski troški .	867.650	„
4. „	podpora avstrij.-ogr. Lloydu	1,300 000	„
	skupaj:	4,997.350	gld.
	Po odbitih dohodkih z . . .	385.260	„
	ostane nepokrita potrebščina . .	4,112.090	gld.

II. poglavje: Vojno ministerstvo.

A. vojna

1. naslov:	osrednje vodstvo . .	490.789	gld.
2. „	vojna teritorijalna in krajna poveljništva . .	501.272	gld.
3, „	vojne intendance in stro. kovno nadzorništvo .	870 605	„
4. „	vojno duhovništvo . .	151.440	„
5. „	vojna pravosodna uprava	345.697	„
6. „	višja poveljništva in štabi	1,870.892	„
7. „	vojna telesa in splošni vojniški stroški . . .	24,397.454	„
8. „	vojaška izobraževališča	1,288.308	„
9. „	tehniški in upravni vojniški komité	150.932	„
10. „	zaloge živeža . . .	587.127	„
11. „	zaloge postelj . . .	39.225	„
12. „	oskrbovalnice za opravo	156.058	„
13. „	tehniško topničarstvo .	2,953.135	„
14. „	zaloga voznih priprav	80.438	„
15. „	pionirsko vozno gradivo	35.000	„
16. „	genieska vodstva . .	2,380.229	„
17. „	vojaški zemljepisenski zavod	356.085	„
18. „	vojaško zdravništvo .	3,278.257	„

V javni seji dne 25. t. m. poročal je najpred dr. Poklukar o proračunu skupnega finančnega ministerstva, skupnega računskega dvora in o dohodkih iz carine. Te poročila je poročevalec samo v bistvenih delih z besedo pojasnil in delegacija je predlogom pritrdila brez izgovora. Ravno tako se je rešilo poročilo Dumba o Bosenskem kreditu in pa poročilo baron Nadherni-jevo o proračunu za vojniško mornarico.

Po javni seji, katera je bila končana kmalu po 12 uri, pričela se je v budgetnem odseku razprava o izrednem kreditu 47 milijonov. Pri tej razpravi govoril je vojni minister Bauer in pa poročevalec grof Falkenhayn do ½3, potem pa se je na predlog Hausnerjev, ker je bil prvi del delegatov na 5. uro povabljen k cesarju na obed, seja sklenjena in nadaljevanje preneseno na 8. uro zvečer.

Večerna odsekova seja trajala je do blizo 11. ure po noči ter se je izredni kredit 47 milijonov sprejel po zahtevi vladini, akoravno utemeljevanje potrebe enega dela tega kredita ni bilo posebno povoljno.

Splošna sodba o tej zahtevi pa je bila ta, da se en del kredita namreč 17 milijonov, ne bode potrosil, v kolikor pa se je in se bode še potrosil pa je to približno smatrati samo za ceno, za katero se zagotovi daljni obstanek miru.

Tudi včeraj 26. t. m. bila je zoper prvotni namen napovedana javna seja avstrijske delegacije in obravnavalo se je:

1 poročilo budgetnega odseka o končnih računih za leto 1886.

2 poročilo o izredni vojni potrebščini za leto 1889. in

3. poročilo peticijskega odseka o došlih peticijah.

4. poročilo o izrednem kreditu 47. milijonov. Danes 27. ali še jutri 28. junija pa so zadnje formalne seje avstrijske delegacije edino v ta namen, sprejemati naznanila druge delegacije.

Danes popoludne je tudi druga vrsta delegatov pri cesarskem obedu.

Dalmacija. — V ponedeljek dospel je cesarjevič Rudolf iz Hercegovine prišedši do dalmatinske meje, kjer ga je cesarski namestnik Blažekovič sprejel.

Potovanje cesarjevičevo po Hercegovini bilo je skoz in skozi sijajno, sprejem njegov pri prebivalstvu povsod navdušen in presrčen.

Hrvatska. — V deželnem zboru sprejele so se nekatere bistvene spremembe o sostavi deželnega zbora izrekoma o pogojih, ki dopuščajo vstop v zbor virilistom. Dalje se je spremenil deželni zakon o ljudskem šolstvu tako, da je Srbom dopuščeno napraviti si lastne pravoslavne (toraj konfesijonelne) šole.

Nemška. — V ponedeljek otvoril je novi nemški cesar državni zbor v navzočnosti nemških kraljev in knezov s prestolnim govorom, v katerem se najpred z milimi besedami spominja prerano umrlega očeta cesarja Friderika, dalje pravi:

Odločen sem kot cesar in kralj hoditi po onih potih, na katerih si je ranjki moj gospod ded pridobil zaupanje svojih zaveznikov, ljubezen nemškega ljudstva in dobrohotno priznanje inozemstva. Kot poglavite naloge svoje imenuje cesar: vojaško in politiško zavarovanje države, v notranji upravi in postavodajstvu pa: brambo delujočega prebivalstva opiraje se na nauke krščansko nravoslovja.

Glede unanje politike pa pravi prestolni govor; da hoče cesar, kolikor je na njem, mir ohraniti z vsemi, Moja ljubezen do nemške vojne in moje stališče k nji me ne bodete nikdar spravile v skušnjavo, krajšati dobrote miru, ako vojska ne postane neizogibna vsled napada na državo ali na njene zaveznike, dalje pravi: Naša zveza z Avstrijsko-Ogersko je javno znana. Te držim se trdno v nemški zvestobi, ne samo, ker je sklenjena, temveč zato, ker v tej obrambeni zvezi uvidevam podlago evropejskega ravnotežja, kakor tudi zapuščino nemške zgodovine, katero potrjuje javno menenje vsega nemškega ljudstva in se strinja z evropejskim mednarodnim pravom, kakor je neoporečeno veljalo do leta 1866.

O Laški pravi prestolni govor:

Enake zgodovinske razmere in enake narodne potrebe sedanjosti vežejo nas z Laško. Obe deželi hočete se držati blagrov miru, da v pokoju živite za vtrjevanje svojega na novo pridobljenega zedinjenja, v razvoj svojih narodnih naprav in v pospeh svojega blagostanja.

Stavek ki zadeva razmere z Rusko, pa se glasi:

Naši dogovori z Avstrijsko-Ogersko in Laško pa mi dopuščajo v moje zadovoljenje najskrbnejšo gojitev mojega osebnega prijateljstva za ruskega cara in pa že 100 let sem obstoječe razmere k sosedni ruski državi, katere se enako vjemajo z mojim čutjem, kakor z interesi Nemške. —

Prestolni govor, katerega je cesar čital glasnim glasom sprejeli so poslanci pri krepkejših stavkih z glasno pohvalo.

Zanimivo je, da glasilo Bismarkovo ravno v „Norddeutsche allg. Ztg.“ v ponedeljek prav hudo za ušesa stresa glasilo ogerskih liberalcev „Pester Lloyd“ zarad onega članka, s katerim je prav žaljivo spremljal manifest nemškega cesarja.

Žitna cena

v Ljubljani 23. junija 1888.

Hektoliter: pšenice domače 6 gold. 95 kr. — banaške 7 gold. 32 kr. — turšice 5 gold. 70 kr. — soršice gold. 5 75 kr. — rži 5 gold. 30 kr. — ječmena 3 gold. 10 kr. — ovsa 4 gold. — kr. — ajde 5 gold. 60 kr. — ovsa 2 gold. 44 kr. — Krompir 2 gold. 05 kr. 100 kilogramov.

V Kranji 25. junija.

Hektoliter: Pšenica 6 gold. 18 kr. — Rrž 4 gold. 55 kr. — Oves 2 gold. 60 kr. — Turšica 4 gold. 54 kr. — Ječmen 1 gold. 22 kr. — Ajda 4 gold. 22 kr. — Slama 100 kilogr. 1 gold. 60 kr. — Seno 2 gold. — kr. — Špeh 1 kilogr. 44 kr.

Odgovorni vrednik: Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blaznikovi nasledniki.